

МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

MONITORING OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF REGIONS IN MODERN CONDITIONS

УДК:338.24

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.1-19>**Содома Р.І.¹**к.е.н., доцент кафедри права
та менеджментуу сфері цивільного захисту,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності**Саміло А.В.²**к.ю.н., доцент кафедри права
та менеджментуу сфері цивільного захисту,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності**Марутяк Г.С.³**

викладач,

Відокремлений структурний підрозділ
«Вишнянський фаховий коледж
Львівського національного університету
природокористування»**Sodoma Ruslana**

Lviv State University of Life Safety

Samilo Andrii

Lviv State University of Life Safety

Marutyak Galina

Separated Structural Department

«Vyshnia Professional College
of Lviv National Environmental
University»

Метою статті є дослідження ключових чинників забезпечення фінансово-економічної безпеки регіонів в контексті розвитку та реалізації фінансового ресурсного потенціалу територіальних громад України. У статті здійснено акцент на проблеми та перспективи у процесі фінансово-економічної безпеки, які потрібно завчасно врахувати і усунути. Акцентовано на необхідності сучасної технології прогнозування розвитку регіонів, такої як форсайт. Форсайт допомагає досягнути рівновагу у прогнозуванні майбутнього через узгодження інтересів у громаді і тим самим сформувати позитивний інвестиційний клімат. Визначено зону фінансово-економічної безпеки (небезпеки) Львівської області за допомогою інтегрального рівня. Запропоновано механізм реалізації стратегії фінансово-економічної безпеки регіону. Окреслено важливі аспекти формування успішних територіальних громад та виокремлено фінансові загрози для регіонів в сучасних умовах.

Ключові слова: моніторинг, територіальні громади, форсайт, фінансово-економічна безпека, інтегральний показник, індикатори безпеки.

Today, decentralization has created a strong local self-government that can withstand even military aggression, but remains relevant and requires more detailed consideration of financial and economic security. This necessitates the need to improve the effective functioning of territorial authorities, which makes it possible to ensure financial and economic security of the regions. This factor determines the relevance of the research. The aim of the article is to research the key factors of financial and economic security of regions in the context of development and implementation of financial resource potential of territorial communities of Ukraine. The method of comparative analysis, graphical method, analytical and economic-mathematical were used to conduct scientific research and obtain its results. General scientific, theoretical and empirical research methods were used to solve the set tasks. The article emphasizes the problems and prospects in the process of financial and economic security, which must be taken into account and eliminated in advance. Emphasis is placed on the need for modern technology for forecasting the development of regions, such as foresight. Forsythe helps to achieve a balance in forecasting the future through the coordination of interests in the community and thus create a positive investment climate. The zone of financial and economic security (danger) of Lviv region has been determined with the help of the integrated level. The mechanism of realization of strategy of financial and economic safety of the region is offered. Important aspects of the formation of successful territorial communities are outlined and financial threats to the regions in modern conditions are highlighted. Economic growth in the regions is associated with innovative projects, the implementation of which allows the community to increase competitiveness and improve the economy of its environment, but all this is impossible without the joint activities of the community. The essence of monitoring the financial and economic security of the region is to provide reliable, timely, complete information about the financial condition of economic entities and factors of influence operating in the external and internal environment. **Key words:** monitoring, territorial communities, foresight, financial and economic security, integrated indicator, security indicators.

Постановка проблеми. Фінансова система регіонів охоплює межі двох чи більше населених пунктів, формуючи таким чином територіальні громади. Це сприяє посиленому контролю з боку громади щодо наповнення бюджету та контролю за його виконанням. У громадах з'являється значний ресурс, здатний впливати на соціально-економічний розвиток території. Фінансова безпека регіонів України перебуває під впливом внутрішніх та зовнішніх загроз, таких як: війна, інфляційні процеси, неузгоджена діяльність на міжнародному рівні з організаціями та інвесторами, тому це все зумовлює актуальність досліджень в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Запорукою успішної реалізації програм розвитку регіонів є наявність фінансової та ресурсної бази усіх елементів бюджетної системи у

структурі держави. У продовж усього часу незалежності нашої держави питанням фінансового забезпечення місцевих громад присвячено низку праць провідних українських учених економістів. Зокрема, В. Дем'яненко аналізує аспекти вдосконалення алгоритмів функціонування територіальних громад і фінансових механізмів їхнього розвитку [2]. Група вчених під керівництвом М. Коваленка акцентують свою увагу на визначенні напрямків формування фінансових ресурсів об'єднаних громад [4]. Їхню думку продовжує А. Кулай, котра трактує особливості здійснення фінансової децентралізації як етап реформування бюджетної сфери [5].

Важливим дослідженнями питань формування та розвитку територіальних громад в Україні є праці З. Сірика та ін. Зокрема авторами проаналізовано

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5020-6440>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3199-8451>

³ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7986-3401>

період процесу зародження ідеї децентралізації та етапів формування самої ідеї адміністративно-територіальної реформи. Праця присвячена адаптації сучасних форм територіальних об'єднань в існуючу територіальну систему в країні. В основу цієї праці авторами закладено ідею підвищення ефективності проведення адміністративно-територіальної реформи шляхом оцінювання перших етапів реформи в Україні [9].

Дещо детальніший розвиток територіальних громад розглядається в праці Н. Попадинця та ін., де авторами досліджено питання використання природно-ресурсного потенціалу громади для наповнення місцевого бюджету. Зокрема авторами розроблена методика щодо аналізу ефективності формування природно-ресурсного потенціалу територіальних громад в умовах децентралізації [8].

Х. Патицька та ін. у своєму дослідженні звертають увагу на формування місцевих бюджетів територіальної громади, зокрема проаналізовано бюджетний потенціал, ключовим аспектом якого є податкова складова. Авторами також запропонована методика аналізу бюджетного потенціалу територіальної громади в частині визначення ефективності використання бюджетного потенціалу за доходами. Такий підхід дозволяє визначити особливості наповнення місцевого бюджету громад [7].

Не залишилась поза увагою вітчизняних науковців і дослідження інвестиційних можливостей територіальних громад. Так, З. Сірик здійснив ґрунтовний аналіз інвестиційних процесів та можливостей громад, а також визначив напрями та запропонував механізми вдосконалення фінансово-інвестиційного забезпечення територіальних громад [10].

Постановка завдання. Враховуючи важливість проблеми в сучасних умовах, залишається недостатньо проаналізовано рівень фінансової безпеки в конкретних регіонах з використанням інтегральних показників. На сьогоднішній день децентралізація створила сильне місцеве самоврядування, здатне протистояти навіть військовій агресії, проте залишаються актуальними і потребує докладнішого розгляду питання фінансової та економічної безпеки. Це зумовлює нагальність потреби у необхідності удосконалення питання ефективного функціонування територіальних органів влади, що дає можливість забезпечувати фінансово-економічну безпеку регіонів. Саме цей чинник зумовлює актуальність дослідження.

Методи досліджень. Для дослідження моніторингу фінансово-економічної безпеки регіонів використано методи узагальнення, щодо теоретичного обґрунтування понять та визначення стратегічних пріоритетів, методи індукції та дедукції при встановленні місця фінансово-економічної безпеки регіонів у системі фінансової безпеки, методи вимірювання, порівняння, аналізу,

економіко-математичні методи при розрахунку індикаторів фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека громад є складовою фінансової безпеки території (регіону) в синергетичній єдності з фінансовою безпекою домогосподарств і суб'єктів господарювання, розташованих на відповідній території [1, с. 101].

В сучасних умовах актуальним є впровадження технології форсайту, як передбачення в процес стратегічного планування розвитку регіону. У форсайті важливий не тільки результат, але і процес його отримання з врахуванням конкретних сценаріїв або ретельно опрацьованих економічних моделей (рис. 1.)

Методичний інструментарій форсайту враховує інтереси як влади, так і бізнесу та громади, шляхом залучення зацікавлених сторін, які братимуть участь у плануванні та реалізації нових, креативних ідей. Форсайт допомагає вирішити проблему досягнення рівноваги у прогнозуванні майбутнього через узгодження інтересів у громаді і тим самим стимулювання громадської активності. Значна частина економічного ефекту відбувається внаслідок поліпшення політики місцевої влади по відношенню до бізнесу та формуванню позитивного інвестиційного клімату.

Механізми фінансової безпеки регіонів включають методи, важелі та інструменти, що передбачають наявність стратегічного фінансового аналізу на основі якого аналізуються зовнішні й внутрішні фактори фінансової безпеки, стратегічне фінансове планування, ефективні заходи фінансової безпеки. Ключове місце у формуванні стратегії фінансової безпеки займає прогнозування в регіонах з точки зору цілей громади та фінансової спроможності. Фінансово-економічна безпека продемонстровано на рис. 2.

Досягнення цілей створить належні умови для соціально-економічного розвитку громади в цілому, а також виділення компонентів, використовуючи механізми диверсифікації для подолання потенційних ризиків [6, с. 245]. Єдиний інтегральний механізм фінансової безпеки регіонів враховує особливості фінансових відносин громад.

Визначити зону фінансово-економічної безпеки (небезпеки) допомагає інтегральний рівень – від 0 до 0,25 (зона небезпеки); від 0,26 до 0,50 (зона передкризового стану); від 0,51 до 0,75 (зона реальних загроз); від 0,76 до 1 (зона ризиків); більше 1 (існує певний запас фінансової стійкості). Визначення рівня фінансової безпеки регіону а формулою:

$$W^{pt} = \sum \frac{a_i}{a_{ісеп}}$$

де – інтегрована оцінка фінансової безпеки в p -му регіоні за t -й період;

a_i – ваговий коефіцієнт, що відображає вплив певного показника на інтегральну оцінку фінансової безпеки;

Рис. 1. Форсайт, як технологія прогнозування розвитку регіоні

Джерело: власна розробка

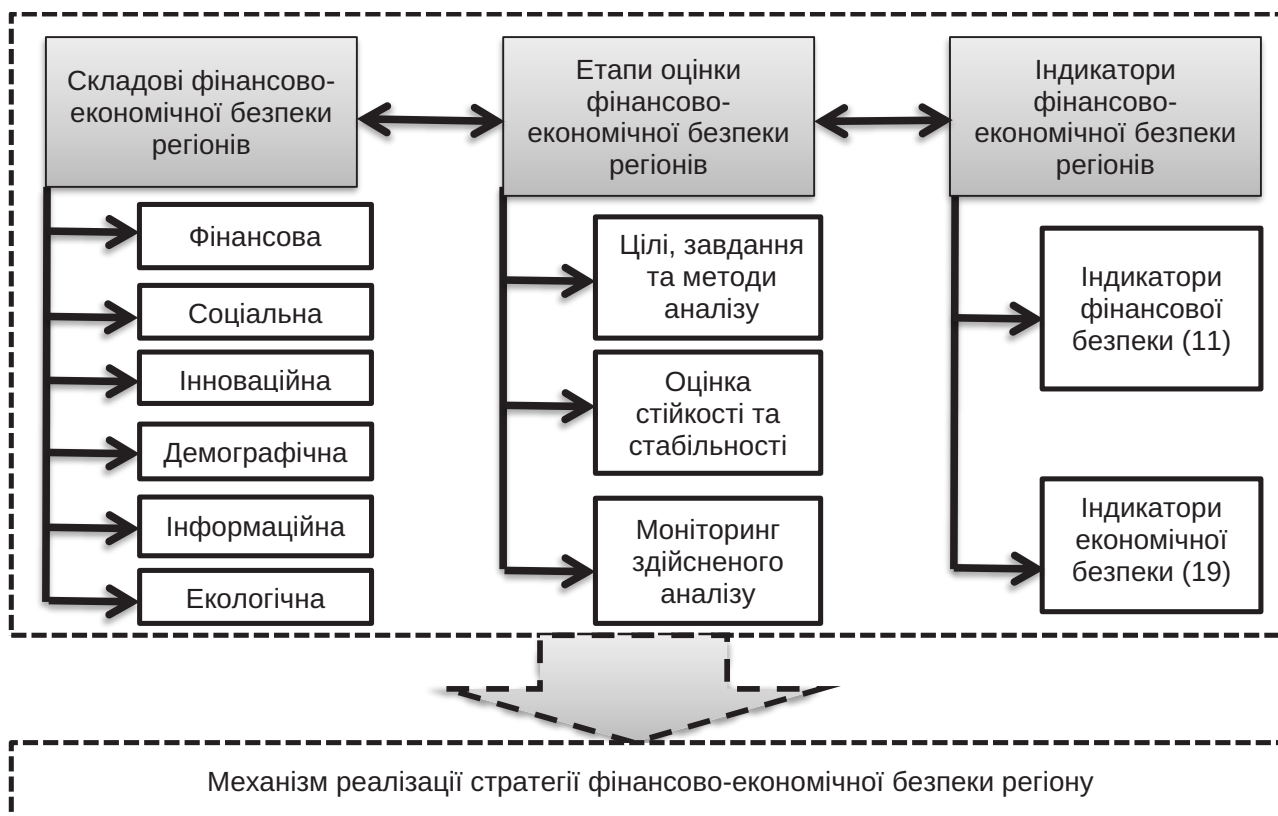

Рис. 2. Схема фінансово-економічної безпеки регіонів

Джерело: власна розробка

$a_{i, \text{сер}}$ – середній ваговий коефіцієнт, що відображає вплив певного показника на інтегральну оцінку фінансової безпеки;

Акцентовано увагу на ролі місцевих бюджетів як фінансової бази функціонування громад

[11, с. 105]. Аналіз індикаторів фінансової безпеки Львівської області показано в таблиці 1.

Рівень фінансової безпеки розраховуємо за формулою 1 на основі розрахованих даних у таблиці 1.

Аналіз індикаторів фінансової безпеки Львівської області за 2019–2021 рр.

№ п/п	Індикатор	Роки			Норма
		2019	2020	2021	
1	Індекс ВРП, %	104,6	101,8	100,4	>100
2	Індекс ВРП на одного жителя, %	105,7	102,6	101,3	>100
3	Темп зміни ВРП	109,4	111,3	118,9	>100
4	Частка ВРП в ВВП держави	1,9	2,1	2,4	>1,8
5	Доходи місцевих бюджетів (у % до ВРП)	20,9	22,1	26,4	>18
6	Індекс доходів місцевих бюджетів (без врахування міжбюджетних трансфертів), %	105,6	109,5	121,1	>100
7	Індекс видатків місцевих бюджетів (з врахуванням міжбюджетних трансфертів), %	108,4	110,1	115,4	>100
8	Питома вага офіційних трансфертів в загальних доходах місцевих бюджетів, %	36,8	24,5	16,6	<50
9	Індекс обсягу с-г продукції, %	100,8	104,4	105,3	>100
10	Індекс промислової продукції, %	97	105,4	106,7	>100
11	Індекс капітальних інвестицій, %	115,5	49,2	78,9	>100
12	Частка збиткових підприємств у загальній кількості підприємств регіону, у %	19,5	29,2	34,2	<20
13	Співвідношення витрат до доходів населення	75,8	77,2	122	<85

Джерело: за даними [3]

$$W_{2019} = \left(\frac{104,6}{102,2} + \frac{105,7}{103,2} + \frac{109,4}{113,2} + \frac{1,9}{2,1} + \frac{20,9}{23,1} + \frac{121,1}{112,1} + \frac{115,4}{111,3} + \frac{16,6}{25,9} + \frac{105,3}{103,5} + \frac{106,7}{103,0} + \frac{78,9}{81,2} + \frac{105,6}{112,1} + \frac{108,4}{111,3} + \frac{36,8}{25,9} + \frac{100,8}{103,5} + \frac{97,0}{103,0} + \frac{115,5}{81,2} + \frac{19,5}{27,6} + \frac{75,8}{91,6} \right) / 13 = 1,0$$

$$W_{2020} = \left(\frac{101,8}{102,2} + \frac{102,6}{103,2} + \frac{111,3}{113,2} + \frac{2,1}{2,1} + \frac{22,1}{23,1} + \frac{109,5}{112,1} + \frac{110,1}{111,3} + \frac{24,5}{25,9} + \frac{104,4}{103,5} + \frac{105,4}{103,0} + \frac{49,2}{81,2} + \frac{29,2}{27,6} + \frac{77,2}{91,6} \right) / 13 = 0,95$$

$$W_{2021} = \left(\frac{100,4}{102,2} + \frac{101,3}{103,2} + \frac{118,9}{113,2} + \frac{2,4}{2,1} + \frac{26,4}{23,1} \right) / 13 = 1,04$$

Згідно отриманих розрахунків, наочно зобразимо цифрові дані рівня фінансової безпеки Львівської області на рисунку 3.

Проаналізувавши рівень фінансової безпеки Львівської області, видно, що він знаходиться на середньому рівні, так як розраховані значення за аналізований період наближені до одиниці. Ризик існує у 2020 році, проте у 2021 році є фінансово стійким.

Основні фінансові загрози для регіонів в Україні спричинені війною в країні, нестабільністю валюти, неефективним оподаткуванням, відсутністю

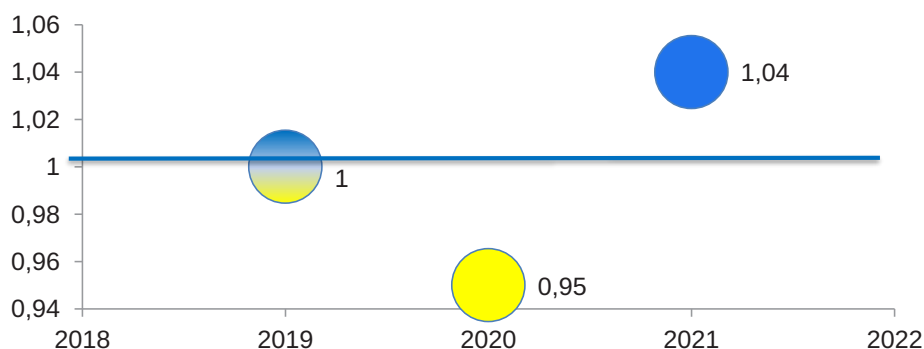

Рис. 3. Рівень фінансової безпеки Львівської області (2019 –2021 рр)

Джерело: власна розробка

належного кредитування, значною диференціацією в оплаті праці, неефективністю державної та регіональної політик щодо стимулювання інноваційної діяльності, зростання прихованого безробіття, зниження рівня та якості життя населення. Наявність значної кількості загроз потребує впровадження заходів щодо їх мінімізації.

Для зміцнення фінансово-економічної безпеки регіонів потрібно впроваджувати інновації та підвищувати інноваційну привабливість, підтримувати розвиток бізнесу та фінансувати нові актуальні стартапи, важливим є підтримка пріоритетних галузей в регіоні, створення ефективної та конкурентної системи управління в регіоні.

Висновки. Сучасні технології мають сприяти підвищенню ефективності державного управління та автономії. Конкурентоспроможність регіонів базується на здатності місцевої економіки (компаній розташованих на території громади), надавати якісні послуги, виробляти товари затребувані на міжнародних ринках, тим самим збільшать сукупний дохід громади, створюючи зацікавленість для місцевого бізнесу, залучаючи зовнішні інвестиції в територію, заохочуючи до проживання та праці людей в цій території.

Економічне зростання в регіонах пов'язано з інноваційними програмами та проектами, реалізація яких дозволяє громаді підвищити конкурентоздатність та покращити економіку свого середовища, але все це неможливе без спільної діяльності громади.

Здійснено оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки Львівської області, для створення ефективного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки на регіональному рівні та системи моніторингу на основні індикаторів фінансово-економічної безпеки з можливістю усунути наявні загрози.

Суть моніторингу фінансово-економічної безпеки регіону полягає у наданні достовірної, своєчасної, повної інформації про фінансовий стан суб'єктів господарювання та фактори впливу, що діють у зовнішньому та внутрішньому оточенні. Моніторинг середовища, як функціональна система, яка контролює оцінює та прогнозує тенденції змін і формування інформаційної бази в регіоні.

Цифрова програма переходу до інноваційного розвитку зонайперше має передбачати прискорення інновацій у мобільних фінансових службах, електронній комерції, підвищення довіри та безпеки в цифровій економіці, а також цифровізації промисловості.

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бак Н. А. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 1. С. 98–110.

2. Дем'яненко В. Є. Модернізація сільських територіальних громад та фінансового механізму забезпечення їх розвитку. *Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*. 2015. № 4. С. 115–120.

3. Децентралізації: офіційний веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 02.05.2022).

4. Коваленко М. А., Швороб Г. М., Мацієвич Т. О. Шляхи поліпшення фінансового забезпечення діяльності територіальних громад. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. № 1. С. 36–42.

5. Кулай А. В. Децентралізація фінансових ресурсів територіальних громад в умовах проведення бюджетної реформи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2012. Вип. 19. С. 41–44.

6. Dubnevych, Yu., Sodoma, R., & Dubnevych, N. (2021). Socio-economic development of the united territorial community within the conditions of financial decentralization. *Scientific Papers Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development»*, Vol. 21, 1, pp. 241–251.

7. Patytska K., Panukhnyk O., Popadynets N., Kramarenko I. Forming the Territorial Communities' Local Budgets in Ukraine Under Decentralization: Current Condition and Management Tasks. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*, 2021. 14 (Special Issue – Serial Number 29). P. 201–208. DOI: 10.22094/joie.2020.677868.

8. Popadynets N., Bondarenko V., Dovba I., Fedurtsia V. Assessment of Efficiency of the Use of Natural Resources Capacity by Territorial Communities in Conditions of Administrative-Territorial Reform in Ukraine. *International Journal of Industrial Engineering & Production Research (IJIEPR)*. 2020. Vol. 31. Issue (4). P. 499–510.

9. Siryk Z., Popadynets N., Pityulich M., Chakii O., Irtysheva I., Panukhnyk O., Hyk V., Fedotova Y., Rohozian Y., Lysyak N. Decentralization of local self-government under the conditions of administrative-territorial reform in Ukraine. *Accounting*, 2021. Vol. 7(4). P. 781–790 DOI: 10.5267/j.ac.2021.2.006.

10. Siryk Z. A (2020) Methodology and practice of financial and investment support of local self-government. National University "Lviv Polytechnic". Lviv, 2020. 348 p.

11. Sodoma R., Dubynetska P., Kupchak M., Lesyk L., Podzizei O., Zhuk M. Financial decentralization of territorial communities in the context of the implementation of international experience. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2021. Vol. 6. No. 41 (2021). P. 100–111.

REFERENCES

1. Bak N. A. (2019) Finansova bezpeka terytorialnykh hromad v Ukraini: sutnist, strukturni skladovi, zahrozy [Financial security of territorial communities in Ukraine: essence, structural components, threats]. *Svit finansiv*, vol. 1, pp. 98–110.

2. Demyanenko V. E. (2015). Modernizatsiia sil'skykh terytorialnykh hromad ta finansovoho mekhanizmu zabezpechennia yikh rozvytku [Modernization of rural territorial communities and financial mechanism to ensure their development]. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho aharno-ekonomichnoho universytetu*, no. 4, pp. 115–120.
3. Detsentralizatsii [Decentralization]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/> (accessed 02.05.2022).
4. Kovalenko M. A., Shvorob G. M., Matsievich T. O. (2014). Shliakhy polipshennia finansovoho zabezpechennia diialnosti terytorialnykh hromad [Ways to improve the financial support of local communities]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*, no. 1, pp. 36–42.
5. Kulay A.V. (2012) Detsentralizatsiia finansovykh resursiv terytorialnykh hromad v umovakh provedennia biudzhetnoi reformy [Decentralization of financial resources of territorial communities in terms of budget reform]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, vol. 19, pp. 41–44.
6. Dubnevych, Yu., Sodoma, R., & Dubnevych, N. (2021). Socio-economic development of the united territorial community within the conditions of financial decentralization. *Scientific Papers Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development»*, vol. 21, 1, 24–251. Available at: <http://managementjournal.usamv.ro/index.php/scientific-papers/2419-socio-economic-development-of-the-united-territorialcommunity-within-the-conditions-of-financial-decentralization> (accessed 08.09.2022).
7. Patytska K., Panukhnyk O., Popadynets N., Kramarenko I. (2021) Forming the Territorial Communities' Local Budgets in Ukraine Under Decentralization: Current Condition and Management Tasks. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*, 14(Special Issue – Serial Number 29), pp. 201–208. DOI: 10.22094/joie.2020.677868.
8. Popadynets N., Bondarenko V., Dovba I., Fedurtisia V. (2020). Assessment of Efficiency of the Use of Natural Resources Capacity by Territorial Communities in Conditions of Administrative-Territorial Reform in Ukraine. *International Journal of Industrial Engineering & Production Research (IJIEPR)*, vol. 31, issue (4), pp. 499-510. Available at: <http://ijiepr.iust.ac.ir/article-1-1126-en.html>
9. Siryk Z., Popadynets N, Pityulich M., Chakii O., Irtysheva I., Panukhnyk O., Hyk V., Fedotova Y., Rohozian Y., Lysyak N. (2021) Decentralization of local self-government under the conditions of administrative-territorial reform in Ukraine. *Accounting*, vol. 7(4), pp. 781–790 DOI: 10.5267/j.ac.2021.2.006.
10. Siryk Z.A (2020) Methodology and practice of financial and investment support of local self-government. National University "Lviv Polytechnic". Lviv, 348 p.
11. Sodoma R., Dubynetska P., Kupchak M., Lesyk L., Podzizei O., Zhuk M. (2021) Financial decentralization of territorial communities in the context of the implementation of international experience. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 6, no. 41 (2021), pp. 100–111. Available at: <https://fkd.ubs.edu.ua/index.php/fkd/article/view/3554>.